

XII.

A Királyorr csúcsán.

Dr. Emericzy Gézá-tól.

A nyári esték „csodaszép“ napjai megérkeztek, szeptember-hónak nem ugyan a költészetben, de igenis valósággal csodaszép napjai. — A két T á t r a f ü r e d azonban, már néma és magányos lett, pedig a közelgő ősz árnyékának legparányibb nyomát sem vetette még előre. A derült ég ma is oly ifjan mosolyog le; a lég oly üde, majdnem túl a mértéken friss, de azért mégis puha, mint a selyem. Az itt alant még láthatatlan napnak első sugarai megara-nyozzák épen a gránitfellegvárnak fölöttünk kimagasló ormait, melyek ma oly hívogatólag intenek le. A roppant alkotmány hatalmas szeglettornyán, a N a g y s z a l ó k i c s ú c s tetején, ugyanis a rózsapiros várkisasszony áll és mint az erdei czinkének füttye, oly édes és csengő hangon csalogat fel magához a magasba.

Én Tátraderü vagyok,
Ez ormok palotán,
Hogy boldogok lehessünk,
Jer hamar fel hozzám.

Ki tudna ily csábnak ellenállani?

Dübürgő lépésekkel visz lovacsám a néma erdőn keresztül. A jegenye- és veresfenyűk édes félálomba merülten mozdulatlanul állanak; csak az utat szegélyezők közül egymásik, a ló patkójának ütése által feljlesztve, rezdül meg halkan és halvány harmatgyöngyük záporát önti utánam.

Félórai koczogás után a „K e r e s z t h a l o m“ keleti lábánál fakadó bő forrásokhoz érünk. Itt a szekérúttól a N.-szalóki-csúcs irányában vezető gyalogösvény válik ki, melyen egy óra alatt a „H á r o m - t ó“ fensíkja elérhető. Ezen ösvény meredek és fárasztó, bár nagyobbrészt erdőn vezet át: csakhogy az erdő annál ritkább és fái annál törpebbek, minél magasabbra hatolunk. Utoljára elszélednek

annyira, hogy csak itt-ott szomorkodnak dideregve egyes utóórsők csonka, dermedt tagokkal, melyek meztelenségét az össze-vissza kúszált zöldes-szürke lomb csak szegényesen takargatja. — A „Három-tó“ fensíkjára vezető út — azon forrásoktól számítva — az egész lejtőnek mintegy harmadrésze. Várva-várt pihenővel kínálkozik a Három-tó legnagyobbikának délkeleti partján levő törpe fenyű-lugas. Megtelepedtünk. — Előttünk a kékes fekete, lassan rengő vízterületen helyenként első rangú csillagok villannak fel, kis ideig hirtőlőznek s nagy hirtelenséggel elillannak. A déli part sáncz-ként magaslik ki; a sáncz minden oldalról simára csiszolt gránitdúcokból alakult. Úgy látszik, egy rég eltűnt glecser homlok moránája az, mely egykor a Nagyszalóki-csúcs déli lejtőjének felső részét egész ezen fensíkgig fedte. Mily közelnek és könnyen elérhetőnek látszik ezen csúcs hatalmas kúpja! Azonban jól tudjuk, hogy a távolságok azon mérő vesszője, melyet ott alant a völgyek sűrű légkörében szereztünk, a havasok tiszta levegőjében egyáltalán meg nem bízható.

A Három-tó fensíkján, melynek kettejében a víz egyébként ez idő szerint távolléte által tündöklök, a törpe fenyű (*Pinus Mughus*) valódi, habár alacsony őserdőt képez. Az egyes példányok csak közép nagyságúak, de hatalmasan kifejtettek; oldalhajásaik megoldhatatlanul fonódnak egymásba. E sűrűsége át vezet tovább gyalogösvényünk. Az áthatatlannak látszó tömkelegben az majd jobbra, majd balra kanyarodik; itt egy szikladúczra kapaszkodik fel, amott egy lehajló ág alá kúszik, bizonytalanságban tapogatódzva, — mintha félne, hogy maga-magát elveszti. Végre mégis csak sikerül a tulsó oldalra átvergődnie. Itt mintegy szabadon fellélegzve egy sziklagát tetejére veti fel magát, mely valószínűleg a fentebb említett glecser oldal moránáját képezte; ezen most már merev egyenes vonalképen vezet fel a magasba.

A sziklagát oldalának mélyebben fekvő pontján is még tenyészik egy-egy törpe fenyű, bár ezeken a létért való küzdelem már világosan észrevehető. Sokkal alacsonyabbak, elágazásuk gyérebb és nem ékeskednek oly dús koronával, mint szerencsésebb helyzetű testvéreik az alig valamivel mélyebb fensíkon. Mindazonáltal a veres áfonya (*Vaccinium Vitis idea*) egyes bokrokban itt oly tele erővel, a milyenné csak egyáltalában fejlődhetik. Minél magasabbra jutunk, annál elcsenevészettebbé lesz a törpe fenyű. Alig valamivel tovább már nem képes fejét felemelni; mint tiprott féreg vonaglik a földön, a hol lehet, a mentő közet mögé

menekülvén. Nem sokára teljesen eltűnik: átléptük a törpe fenyők felső határát (1900 m.). Egyébként úgy látszik, hogy ezen határ — mint sok más — az újabb időben helyéből kikökökkent. Egykor minden bizonynyal fennebb volt, mert a sziklagát öbleiben még ezen túl is a törpefenyőtörzsök hulláira akadunk, melyek ugyanazon helyeken korhadnak, hol egykor bölcsőjük állott. Szegények kihaltak a nélkül, hogy sarjadékokat hagytak volna magok után.

Itt már a veres áfonya is mindinkább veszít teljéből; piros-pozsgás borsónagyságú gyümölcs helyett már csak apró színtelen bogycskákat fejleszt. Még magasabbra ezen szerény fényűzést sem engedi meg magának, megelégedvén azzal, hogy az életre elkerülhetetlenül szükséges zöld lombot meg hozza. Még feljebb már ez is alig sikerül neki: a levelek pikkelyekké satnyúlnak. Végre (1950 m.) a veres áfonya is elhagy. A védettebb helyeken Flórának egy másik havasi gyermeke, a fafélék utolsó és legmagasabban tenyésző képviselője, lép helyére. Ez a fű nem ű fűz (*Salix herbacea*), a melyet egy közelfekvő hasonlat nyomán inkább törpének lehetne nevezni. Leveles része — mert föld feletti — nek voltaképen nem nevezhetjük, a mennyiben a messze terjedő gyökerek is többnyire előtörők, a termő föld pedig egyáltalában hiányzik — csak arasznyi; rajta a létél vidámságának, a fénylő zöldnek, mi által a fűz máskülönben ki szokott tűnni, semmi nyoma nem vehető észre. Görcsös fagy-daganatokkal és kelésbütykökkel fedett a lecsepült növény teste, — mintha ízületi csúzban szenvedne. Nem sokára ismétlődik rajta, a mit a törpe fenyűn észleltünk: elhaló, aránytalanul vastag kérgű és szivacsos szerkezetű ágak és gyökök kapaszzkodnak segínyt esdve a könyörületlen kőzetbe; utoljára csak haldokló és kihalt példányok hevernek itt-ott a kőgát szélén. Most már lassanként a gát is meglapul és eltűnik, ösvényünk meredekebb és nehezebben járható lesz, emlékeztetvén az erény útjára. És valóban a hegyoldal egészen olyan irányt vesz fel, mintha ösvényünk igazán a boldogok honába vezető legrövidebb út volna. Kopár sziklamezőn át kapaszkodunk felfelé, a gránittörmelék méternyi magasságban födi a kőzetágyat. Lépésről-lépésre mozog a laza talaj lábunk alatt, néha pedig mennydörgő robajjal gurul alá a család gránit és bár nem kell szikrát hengerítenünk magunk előtt, mint a nemes Tyndaridnak, ennek künjaiban mégis a legbőszéesebben részesülünk. Semmi árnyék, semmi oáz nem fedezhető fel ezen sziklamezőn, hacsak az őskőzetből itt-ott kimagasló sziklacsoportot olyannak nem vesszszük. És ez csakugyan némi joggal oáznak tekinthető. Mert míg

az ingatag, örökké vándorló görgő-kövek egészen kopárok, ama sziklák zuzmókkal dúsan bevonvák, sőt védelmük alatt még mohok, füvek és élénk színű virágok is díszlenek. Ezen egyedüli szilárd pontok, a melyek az egykori valódi glecser helyébe nyomúlt kőglecserből kiállanak, egyszersmind kellemes nyugvó helyekül szolgálnak, melyeknek árnyékába leülve a megtett útra visszatekinthetünk. A már megmászott magasság dagadozó örömmel tölti el a lihegő keblet, valamint alkalmat nyújt arra is, hogy elvesztett erőnket visszaserezzük.

Ezen visszaszerzés ide fenn nagyon is gyorsan megy végbe. Mint az erdei forráská, mely túlsapora merítés által kifogyva egy percz alatt újra megtelik; így alig hogy leültünk, erőnket helyreállítva érezzük, minek folytán a legrövidebb pihenés után is mindannyiszor jókora darabbal hatolunk feljebb. A lejtőnek mintegy $\frac{3}{4}$ részét mászhattuk meg, midőn balkéz felől a gránithömpölyökbe ütdő, szabályos csapkodás vehető észre, növekvő és fogyó zörej által kísértetve. A zaj ijesztő sebességgel közeledik felénk; ime! hirtelen annak indítóját is felismerjük. A Szalóki-csúcs tulsó oldalán, a „Lengyelnyereg” irányában, Nimród nemzetsége mulatja magát; egy felugrasztott zerge, éjszaknyugatról közelgve, útját a magunkét keresztezve épen lejtőnkön át veszi. Most egyenesen felénk irányozza ugrásait; mintegy száz lépésről azonban megpillant és könnyedén lefelé hajló ívben kerül. Mily elragadó látvány! A széles árkot, mely ösvényünket nyugat felől kíséri, oly merész ívben ugorja át, mintha láthatatlan szárnyak hordoznák. A füttyre, melylyel a rohanót még nagyobb gyorsaságra akarom sarkantyúzni, fejének gyengén felém fordításával felel, nem kevésbé gyorsan lebbenve tova, mint azon árny, melyet egy előre törekvő sas vet. — Kevés másodpercz múlva egy délkelet felőli sziklacsoport mögött eltűnt. A zerge, meg nem szelidítve, sőt meg sem szelidíthető, az emberektől mitsem várva, sőt munkáit félénken elkerülve, csakhogy tőle függésbe ne jusson, megelégedve a havasi természet szűk adományaival és annak viszontagságait panasz nélkül eltűrve, kétségtelenül a „szabadságnak”, mely a hegyeken lakik, legjellemzőbb képviselője.

Örvendve a szerencsének, mely oly váratlanul utamba szaladt, folytatom utamat; nem sokára egy ponthoz érek, a hol a lejtő meredekségét elveszti és kényelmes, sétaszerű ballagást enged. Még ösvényünk is felhasználja ezen kedvező körülményt, elhagyja eddigi irányának nyílegyenes meremségét és szépen kigyózó ívekben húzódik egész azon nyeregig (2147 m.), mely a tulajdonképi Szalóki csúcs balol-

dali kupolája és jobbfelőli, délkeletre elnyúló sziklaorma, a Királyorr, között elterül.

2. A mint az egyforma, unalmas hegylejtőnek, a melyen felkapaszkodtunk, legmagasabb pontjára értünk fel; a Szalóki-csúcsnak délkelet felé húzódó gerincze hirtelen megszakad és előttünk ridegen és meredeken több 100 m. mély sziklafal szakad le a Nagytarpataki-völgybe. Szembe velünk a Középoromnak ép oly merész és rideg alkotmánya mered, ettől jobbra utól nem ért magasságban a méltóságosan letekintő Lomniczi-csúcs kéklik, mely kővé vált Atlász gyanánt granitvállain az égboltozatot látszik hordani. A Középoromnak szembe fekvő fala gót stílusban épült óriási dóm homlokzatképen tűnik fel. A napnak haránt eső sugarai a homlokzat tornyocskáit és körözsáit között rejtett utakat találnak, úgy hogy olyan sziklarészek, melyeknek látszólag árnyékba kellene esni, a nap aranyos fényében tündöklenek, míg ellenben mások árnyékba jutnak, melyekről azt gondolnók, hogy a sugaraiknak egyenesen ki vannak téve. Az előttünk szélesen és mélyen tátongó Tarpataki-völgy aljából pedig elfátyolozott moraj szivárog fel hozzánk, mely közvetlenül a völgyfenékben magában látszik fakadni. Mert a Tarpatak vize a völgy alját borító fenyves zöld sötét-ségében sehol fel nem fedezhető.

Minket azonban a Magas-Tátrának nem belső fensége csalt fel ezuttal, hanem inkább a magasság mint ilyen, a korlátozatlan kilátás, mely itt kitárul. A legalkalmasabb kilátási pont a Királyornak az egész Tátraláncz délre legtovább kinyúló sziklafoka. E fok legmagasabb orma könnyen megmászható. Ime, itt állok hát, telve azon büszke öntudattal, hogy magamat ezen pillanatban a legmagasabb állásuak közé számíthatom! Majdnem szédülök saját magam fenségétől, ha letekiutva mérlegelem a távolságot, mely engem az ott alant a göröngyökhöz tapadt tömegtől elválaszt. Mily parányinak és jelentékteleneknek látszanak előttem most az emberek, innen a magasból letekintve. És mégis — magam is csak azon parányoknak egyike vagyok! Nem saját nagyságom, emelkedett álláspontom az, melynek folytán annyira kimagaslónak tetszem fel magamnak!

A mindenségnek végtelensége a maga teljében csak a magas alpeseken észlelhető igazán. Bármily messzeségbe húzódik is a föld felszíne, a mennybolt itt azon benyomást teszi, hogy kétszerte-háromszorta nagyobb átmérőjű látó határt is egész könnyűséggel beboríthatna. És bármily magasban hatol is fel tekintetem a zenit irányában, a szem világosan érzi, hogy a kék kupolának fölöttem levő legmagasabb pont-

ját soha el nem érheti. Délnyugat felé magasan pompázik a nap, sugáiraival a mindenséget a mindenütt jelenvaló istenség szemeképen áthatva. Nyugodtan és vidáman mosolyg felém, az őt félve kereső szememet alig kápráztatva. Nyájas mosolya mint a mennyet és földet, úgy legbensőbb szívemet is átjárja és felvidítja. Hogyan is ne? hiszen mennyet és földet és mindent, a mi él és érez, táplál ezen jóakaró mosolynak isteni ereje! Ide fenn a magános havason, a nappal szemtől-szembe, csak itt látjuk be igazán, mi ő a világnak és minden teremtménynek. Itt tanuljuk megérteni, minden jelentékenyebb vallásrendszer miért vette a napimádástól eredetét.

A nap ide fenn csodáló tisztelettel tölt el bennünket, ellenben a délnyugati mennybolton álló hold majdnem szánó mosolyra indít. Csakis határozottan körvonalozott alakjának tulajdonítható, ha égi testnek és nem könnyű felhőcskének vesszük. Olyan benyomást teszen, mintha elhalványult, a jelen kor előtt érthetetlené vált eszme volna, — egy magát túlélte nagyság, mely elmulasztotta a kellő időpontot, a midőn a szinterről le kellett volna lépnie.

A holdról egy ugrással a közeli földre száll le tekintünk és itt gondolatsebességgel járja be a látó határ kerületét. Keletre, délre és nyugatra egy erdős hegyekből font óriási koszorú övezi a táj karimáját. Ama hegyek azonban inkább a sugártörés, mint a földfelület valóságos emelkedése folytán látszanak kidomborodni. Sőt maga a Királyhegy is, azon hegykoszorú közepét foglalván el, épen nem valódi nagyságához mért öntudattal lép fel. Jelentéktelen dombnak még jelentéktlenebb halmok között látszik, mintha csak mind ezen hegyek, melyeknek némelyike közről ugyan csak feszeng és ágaskodik, a Magas-Tátra előtt még megállani sem merészelnének. Ismétlődik itt nagyban, a mivel az emberi élet kicsinyes viszonyai között oly gyakran találkozunk: a hatalmasabbal szemben az alacsonyabb ranguk még törpébbeknek adják magukat, mint a milyenek valósággal.

A sötétebb határszálen belül a Szepességnek világosabb fensíkja terül el, a mely látszólag minden megszakítás nélkül Liptóba húzódik át. És ezen fensík innen tekintve valóban feltétlen lapálynak tűnik fel, emelkedés és mélyedés, hegy és völgy tökéletesen elsimúlt; csakis a magaslatok árnyékai, melyek a fensíkon áthúzódnak, tüntetik azokat ilyenekül elő. Valóban, mint az asztalon kiterített térkép, úgy fekszik előttünk az egész tájék.

Ezen, 1:1-hez való viszony alapján szerkesztett térkép

nagysága mellett épen nem szolgál akadályúl, hogy a távlat törvényei is érvényre ne jussanak. Így tehát a közvetlen közelben minden tárgy természeti nagyságában tűnik fel, úgy hogy a legparányibb részletek is kivehetők. A kissé távolabbi tárgyaknál a természeti nagyságnak és pontosságnak némi csökkenése vehető már észre, mely az első órákör körülete felé már meglehetősen szembetűnővé válik. A következő órákörökben a részletek mindinkább elmosódnak, a mértékek rohamosan eltörpülnek. A lábunknál levő két Tátrafüred épületei nem közönséges emberek lakóházainak, hanem inkább törpék telepítvényének látszanak. Az egyszerű gyalogösvényekké keskenyült kocsis- és sétatutakon emberi alakokat is látunk mozogni, a kik azonban a gyermekkereti növendékek mértékét túl nem haladják. A mi a két Tátrafüredhez közel eső helységeket illeti, ezek már csak „hüvelykmatyik” gyarmataivá zsugorodtak össze. A vasúti vonatot, mely épen Poprádtól Káposztafalva felé halad, gyermekjátékszerű csigapostának hinnéd. A még távolabb fekvő városok és falvak tornyocskáikkal, templomocskáikkal, kunyhócskáikkal nem azoknak látszanak, a mik valósággal, hanem inkább saját maguk jeleinek, a minők a túlnagy térképeken használatni szoktak. A harmadik méret, mely Tátrafüred épületeinél még kivehető, a távolsággal teljesen elvész.

Az utak hálózata kiváló gondnal van szerkesztve, különösen a közeli környék ország- és mellékutait illetőleg. — Az országút minden hajlása, minden kanyarulata és keresztezése pontosan és világosan felismerhető, és habár itt-ott az országút az erdőben vagy a völgy alján el is tűnik; tulsó folytatása nyomán a láthatatlan darab egész pontossággal kitalálható. A Kassa-oderbergi vasút vonala sokkal kevésbé vehető ki, csakis a hol keskeny vasszállai halvány zsírfényben fel-felcsillámlanak, igazodunk el könnyebben. Nagyobb távolságban az utak iránya, elágazása bizonytalanná kezd válni, az egész hálózat végszállai pedig elvesznek a távolság kékes-szürke ködében.

A víz hálózat teljesen sikerületlennek mondható. Ugyanis a felszín alakulata folytán a vizek tükrében számos hézag támad és a legtöbb helyen nem sikerül a képzelő tehetségnek a hézagokat kiegészíteni. A Poprád felszíne azért azon benyomást kelti, mintha a völgy hossz tengelyét eltörött tükörnek szabálytalanul elhányt darabjai borítanák. Ugyanez áll a Poprád mellékpatakjairól is. Sőt a Mliniczának egy darabja teljesen elhibázott szerkezetűnek látszik. Ez ugyanis a havasokat elhagyva kezdetben árnyas erdőn foly át; a mint azonban kilép a napfényes rétre, olyannak látszik, mintha

jelentékeny mélységből felhágva, az útját álló lejtőn felfelé folya. Különben a vizerek is csak a közelben, az első és második órákörben, ismerhetők fel. A Hernádnak és mellékfolyóinak a legparányibb nyoma sem vehető ki. — A Poprád vize is már Szepes-Szombat táján csak gyéren csilámlik fel: Késmárk felé mintha a föld alá bujna.

A Táttra számos tengerszemei közül csak kettőt vehetünk innét észre: nagy távolban nyugatra a Csorba-i-tavat és alattunk a közelben a Három-tó legnagyobbikát, ugyanazt, melynek partján felmenet megpihentünk. A Csorba-i-tónak valóban lehetetlen alakja van. Közepe tája ugyanis egészen sötét, szélei pedig világosabb színűek. Ez által egy hosszukás homorú tükör alakját veszi fel, olyan mint egy óriási kagyló, mely közvetlen a Bástya éjszaki lejtőjéhez simúl. A már-már delelő nap sugarait olyformán veti a tóra, hogy azok tőlünk elfelé töretnek, minek folytán közbe-közbe csak egészen halvány, árnyyszerű fénytünetek libbennek át a homályos felszínen.

Az alattunk levő tó tükréről ellenben teljes erélyvel vettetének fel a sugarak álláspontunk irányában. Ezen tó színe telített sötétkék, ú. n. Tegethoff-féle kék. — Íme most egy játszi nyugati szellő lebeg el fölötte, a felszint gyöngéd szárnylegyintéssel itt-ott érintve. — Ez által a felület kékségében a meglegyintett helyeken nyugtalan csillogás keletkezik. A játszi szellő csapkodó kedvében most a tó bal partjára libben át: ennek folytán a tánczoló sugarak a jobb part felé szökdelnek. Nem sokára az egész raj megint a bal partra csap át, és most a sugárnyüzsgés keskeny fénycsík alakjában mind a két parton tűnik fel, miközben a tó közepé egy szintű kékségben pompázik. Ez így tart egy ideig.

Egyszerre azonban a jobb parti rajtól a tó közepé felé tolongó fénysugarak milliója tör elő, mintegy ellenséges rohamra indulva. Erre rögtön a bal oldalról egy ellenroham következik a nélkül, hogy a két csapat csúcsai összeakadnának. Ezen ártalmatlan mozdulatok többszöri ismétlődése után a két ellenséges csoport egyszerre rohan ki; most csakugyan egymásra csapódtak és mintha a közben az ezer sugár mindegyike hozzá hasonló további ezerre pattant volna szét, az egész víztükröt indulattól lihegő lidércz-had borítja be. A tó csataterre változott, a melyen megszámlálhatatlan ezere a könnyűlábú harczosnak tör egymásra, sugárfényes szabályákat villogtatva. — Most a légáramlat változik, és a víztükrő, melyen csak az imént a leghevesebb dulakodás folyt, varázsütésre mennyei nyugalomban terül el. Csak a partok hosszában szágúldanak egyes félénk sugárkák fel s

alá. Azonban íme! a visszaretent harcosok ismét előtörnek és megújult szenvedélyvel egymásnak esve, megint az egész tó tükrét járják. — Most azonban egy felhő borítja árnyékát a tó fölé, mire ennek tükre mély, áthatatlan homályba burkolódzik.

Ugyanis már jó ideje nyugatról egyes, hosszúra nyúlt felhők közeledtek felénk, halk léptekkel haladván el előttünk. A Kriván tájékán látszanak képződni, bár maga a Kriván a Királyorr csucsáról nem látható. A látó határt a Tupa déli nyúlványának oldaléle zárja el, a Magas-Tátrának attól nyugatra fekvő tagjait, tehát a Krivánt is elfedvén. A Tupa oldalélével csaknem párvonalosan halad a Koncsisztáé, melyhez a Gerlachfalvié csatlakozik. Ezen hegycsúcsok fejei előtt és fölött veszik a fellegek útjokat. Nem sokára mi magunk is árnyékban vagyunk. Egyes felhők foszlányai annyira ereszkednek alá, hogy szégyeiket majdnem kézzel érhetjük el. Maga a felhő fölöttünk szennyes-szürke, fel-lehullámzó ködtömegnek látszik. Miután azonban tova vonúl, útját kelet felé folytatva; a távolodáshoz képest világosabbá, tetszetősbbé lesz. A Mészahavasok tájára érve már mint igéző égi képződmény tűnik fel, távolról sem emlékeztetve azon kietlen, alaktalan ködtömegre, a milyen valósággal. Annyira irányadó ítéletünkre a távolság, a melyből a dolgot tekintjük.

Sajátságos azon benyomás, melyet a lábunk alatt lévő táj fölött elvonuló felhők árnyékai tesznek. Mintha a nyugat felőli erdők egyes részei felkerekedtek volna, hogy keleten más helyet keressenek maguknak. Innen tekintve az erdő ugyanis a tájképben levő árnyéknak látszik; így tehát viszont a vándorfelhők árnyéka útra kelt erdőség benyomását teszi. — Mielőtt a menny azonban a zordságig elhomályosodnék, erősebb nyugati szél kerekedik. Ennek leheletére azon forrás, a melyből a fellegek táplálkoztak, csakhamar elszikkad; és a már előbb felszálltak is lassanként széteszlani és feloldódni látszanak. Nem sokára utolsó maradványaik is eltűnnek: a mennybolt ismét egyenletes kékségben ragyog.

Az alatt, míg a fellegeknek tűnedező maradványait vizsgálom, egy sást pillantok meg magam fölött. Méltóságos nyugalomban keringve, feljebb és feljebb száll; ahhoz képest kisebbedik és végre egészen eltűnik: a magasság kéksége eltakarta előlem. Távozása után veszem csak észre, milyen magányosan és elhagyottan ülök én ide fenn.

Hogy ezen hangulat nyomásától megszabaduljak, figyelmemet legközelebbi környezetemre akartam fordítani, a

melyet eddig a távolság kedvéért annyira elhanyagoltam. Ezen pillanatban sivító, megszaggatott füttyentés hangzik fel, mint a milyent a gőzmozdony a legnagyobb veszély esetében hallat. Felijedve nézek köröskörül — rögtön mély hallgatás. Mielőtt ennek mélysége még kellően tudomra juthatott volna, a füttyentés megújul. Törmeléknél egyebet felfedezni képes nem vagyok. Hogy a kövek „beszélnek,” arról volt tudomásom, hanem hogy füttyölni is tudjanak, ép oly új volt előttem, a milyen képtelennek hittem. Utoljára követ ragadva ezt azon táj felé hajítám, honnan a hang eredt. Ez megtette hatását: a füttyentés egyszeriben abban szakadt. Ekkor jutott eszembe, hogy a havasi „morga” ide fenn is tanyázik és hogy ennek neki eresztett hangja minden inkább, csak nem „morgás.”

Úgy látszik, a kődobás a morgát lakásába menekülésre bírta. Jókorá szünet után azonban ismét sziklavára kapujába állhatott, mert újra kezdé fülhasító füttyentését. E közben saját tengelye körül kellett forgolódnia, mert a hangforrás ugyanazon ponton maradt, a hangoknak összefüggő sorja pedig erősségre nézve szabályszerűen dagadó és apadó ciklust képezett. Ez pedig így ment jó fél óráig. Ör helyéről minden bizonynyal meglátott a kis bohó és tisztéhez, állásához híven morgatársainak jelenté, hogy ellenség tört be a nagy morgabirodalomba.

Ezen zenészeti intermezzo után végre a kőzet megfigyeléséhez kezdék. Ez csupa gránit, mely azonban úgy alakra, mint alkotó részeire nézve két csoportra oszlik. — Az egyik rész hegytörmelék, melynek egyes darabjai élesek és szegletesek, csiszolatlanok és el nem mállottak, nyilván az őskőzetnek nem rég letört darabjai. A törmelék ezen gránitja zagyla-(Gneisz)-nemű, és az őskőzet is, mely különösen itt a magasban több helyen előtör, ugyanazon szerkezetű. — Az őskőzet ugyanis délkeletre hajló, párhuzamos és világosan felismerhető rétegzetet tüntet fel. — Ugyanazon gránitrétegeződés ez, a melyet lenn a Tarpataki-völgyben is, továbbá túl a Lépcsőkén fel egészen a Lomniczi-csúcs kúpolájáig találni. Az őskőzet felső rétegei annyira hasadozottak, hogy helyenként egészen könnyű a felső réteget bottal lefeszíteni. Természetesen a légköri víznek annál könnyebben sikerül a mélyebben fekvő rétegek közé is behatolni és jéggé meredve a felső retegeket lepattantani. Zivatarok és felhőszakadások megteszik azután hatásukat, hogy a törmeléket helyéből ki-mozdítsák és a déli lejtőn lefelé indítsák.

Az itt előforduló kőzet másik neme kigömbölyített, minden oldalról csiszolt dűczok, melyeknek gránitja keményebb és nem rétegzetes. Ezek minden bizonynyal magasabban fekvő helyekről szállíttattak ide. Szállító eszközük valószínűleg ugyanazon glecser volt, a melynek egykori munkásságát következményeiben már több ponton észlelhettük. Ezen csiszolt szikladarabok azon régen romlásnak indúlt hegyóriástól eredhetnek, melynek jelentéktelen maradványa a mostani Szalóki-csúcs csoportozata. Ugyanis az utóbbinak egész éjszakkeleti lejtője egy függőleges sziklafal, mely a Tarajkától kezdve fel egészen a Nagytarpataki-völgy legmagasabb pontjáig húzódik, azt jobbról határolva. Ezen falról telenként megszámlálhatatlan sziklatöredékek válnak le, úgy hogy az észrevétlenül ugyan, de állandóan délnyugat felé hárál. A Szalóki-csúcs tömege ily módon mindig kisebb lesz, és az egész folyamatnak a jelenleg még elég hatalmas hegycsoport teljes elpusztulásával kell végződnie. Ha felgondoljuk, milyennek kellett lenni a Szalóki-csúcs csoportjának a szemünk láttára történő eltörmelődés kezdete előtt, azon időben, mielőtt a Tarpataki-völgy még nem nyílt meg, ha tehát azt eredeti alakjában és méltóságában képzeljük el: akkori ormának sokkal, sokkal magasabbnak kellett lennie, sőt valószínűleg a föld legmagasabbjai közé tartozott, úgy hogy a mostani Középorom egész tömegével belsejének egy részét képezte, s így a Jégvölgyi- és Lomniczi-csúcsok ama főcsúcsnak csak szerény melléktagjai lehettek. Magán a főtetőn jelentékeny fensíknak kellett akkoriban elterülnie, melyben elég nagy tömegű jéghegy gyűlt össze: mert csak azon feltétel mellett képzelhető glecserképződés. Az ilynemű fensík jelenlegi hiánya épen oka annak, hogy a M.-Tátrán mai napság glecserek nem képződnek.

A N.-Szalóki-csúcs kúpoláját jelenleg borító kigömbölyített gránitzömök tehát ősrégi időben kerülhettek ide, mert azon erők és befolyások alapján, melyeknek folytán jelenleg a Szalóki-csúcson a hömpölyök és görgetegek képződnek s lefelé guríttatnak, a gránitzömök gömbölyűre semmiképen nem csiszolhatók. Ezen nézet a zömök csiszolási eredetére nézve azon meglehetősen széles fensík által is támogatatik, a melyen a „Három-tó“ foglal helyet. Az egész fensík ugyanis egy igen magas és vastag törmelékréteg felső határfelületének tekinthető, melyet valamikor a glecser halmozott fel. A Szalóki-csúcs úgy, a mint jelenleg itt áll, glecsernek keletkezési helyéül semmi módon nem szolgálhatott, legalább olyannak nem, mely képes lett volna azon óriási

munkát végbe vinni. Ezen legömbölyített zömök tehát jel- és emlékkövei egy történelem előtti időnek. Megszámlálhatatlan évszázadokon át feküvének azok jelenlegi helyükön; itt heverték már akkor is, midőn az ú. n. „világtörténelem,“ azaz földünk fejlődésének legújabb, „emberi“ korszaka az ősidők távoli látó határának szélein sem derengett még föl.

Még ezen merev sziklavilágon belől is eleven zöld és tarkán virágos élet ütött tanyát. Az új törmelék ugyan, mint alább a lejtőn is, a növénydísztől teljesen meg van fosztva: de az ősközetből kiemelkedő sziklák és a kigömbölyített zömök ide fenn is mindenféle zuzmóval borítvák. Uralkodik a térkép-alakú lemez zuzmó (*Lecidea geographica*), melynek finom, hálózatos erezete a közethez oly erősen tapad, mintha vele össze volna növe. E zuzmó számtalan szigeteket képez a gránit szürke felületén; a szigetek világos-zöld virányán levő fekete pontok pedig helységekét látszanak jelezni. A szélesebb hasadékokban és öblös mélyedésekben, a hol csak a legparányibb mennyiségű televény is összegyűlhetett, különféle mohók telepedtek meg, melyeknek némelyike rikítóan világos és metszőfényű színe által ötlik szembe. Gyakori ily helyeken kivált a rénszarvas-zuzmó (*Cladonia rangiferina*), mely itt ritka szépségű példányokban található s helyenként egész csoportokká áll össze. Sőt parányi kicsiny és szokatlanul hosszúnyelű gombák is tengetik zuzmók és mohók között sovány, de látszólag megelégedett életüket.

A számos virágtalan növény mellett virítók is választák e szellős magaslatokat tenyésző helyül. Sőt a virító fajok száma a virágtalanokét valószínűleg túlhaladja. E csúcs mintegy július közepétől szeptember végéig hómentes, tehát a növény egész életszaka mintegy 12 hétre terjed. Azonban a napfény ereje által, mely itt (mint ez a mély völgyekben történik) a légkör tömörsége és páratartalma által nem csökken, a talajnak gyorsabb és erősebb felmelegedése, nem különben a növénynedveknek gyorsabb elpárolgása eszközöltetik, úgy hogy rövid 12 hét elegendő arra, hogy a virítók nagy sokasága és sokfélesége teljes kifejlődésre jusson. A gyorsan élő havasi szülöttek legszebb virágai már elfonnyadtak ugyan, mert a jelzett növényéletszak már vége felé hanyatlik (szeptember 7-dike van ma); mégis teljes pompájában virágzik még: a világos kék havasi csengetyűke (*Campanula alpina*), a sötétkék hideg tarnics (*Gentiana frigida*), az élénksárga havasi és a hullámosan molyhozott hamvas üszögér (*Senecio carpaticus et incanus*), az élénken mintegy világító havasi

aranyvirág (*Chrysanthemum alpinum*) és sok más. A rövidszárú fűfélék is (p. o. a barna luzula, *Luzula spadicea*) teljes nedvben zöldelnek, a mélyedések által óva, és pedig az egész Nagyszalóki-csúcs és a Királyorr közötti nyergen végig.

Az itteni növények általános jellegét tekintve az oda lenn a völgyekben levő rokonfajok jellegének fővonásait félreismerhetetlenül magukon hordják ugyan: de azért mégis teljesen mások. Minden itt virító növény a legválasztékosabb, legtüzesebb és legüdebb színekben pompázik, az alanti növényzet minden kellemén és báján túltéve. Az alpesi növények szervezetének egy másik jellemző sajátja, hogy aránylag törpék, földhöz ragadtak. De parányiságuk mellett messze elágazó gyökereik és vastag, erős száraik vannak, tehát egész termetük zömök, mindenikök „az erővel egyesülő kellem képe.” Miután itt a virítók nemeinek legkülönbözőbb képviselői találhatók: az alpesi növényeket az alsóbb régiókbeli növényvilág gyémántkiadásának mondhatni.

És ezen díszes és parányi növényvilágban tanyájukat a megfelelő állatfajok is felütötték. Az év előhaladottsága daczára köröskörül minden csak úgy nyüzsög, cseng-bong, ha szemünket, fülünket a föld színéhez közelebb viszzük. Itt egy pöszme repked zümmögve egy mosolygó csenge tyűvirágokból álló nővéri csoport körül, mely a különös rajongónak ügyetlen szerelem-nyilvánulásaiból csúfot üzni látszik. Ott egy nyúlánk, gavallérosan ékített darázsfi ül egy feleseperedett apró kankalin-kisasszonyka (*Primula minima*) vállaira, és suttog neki valamit „virító fülébe,” a mi fölött kekes gallérja zöldjéig elpirúl. Parányi legyek munkás elfoglaltsággal fel-alá röpködnek, emberi méltósággal egyáltalában nem törődve. A mily tartózkodás nélkül szállongnak a Királyorr sziklacsúcsa körül, úgy tesznek az én saját orrommal is. Sőt vésztiósló taglejtéseim iránt is egészen érzéketleneknek látszanak. Hasonló gyorsasággal futkosnak a füben kis pókok is. Fűszálról fűszálra oly finom, csillogó fonalakat húznak, mintha az alpesi napfény ezüsttiszta sugárait szönnék meg hálójuknak.

De bármilyen ritka öröm és élvezet is, ezen parányi lényeket idefenn mintegy a végtelenséggel szembe meglesni, megcsudálni: a nap golyója időközben ijesztő módon a látóhatár nyugati széléhez közeledett, most pedig ferde lejtőn gurul tovább. Aetherszerűen folyékony aranynyal van áthatva a fénytől mintegy ittas levegő, de a melyen mégis nemcsak látható, hanem érezhető is, hogy az est közelg.

Bármily szép is ide fenn a magasban, az alantszülöttnek le kell szállania anyaföldjére, a völgyek mélyébe.

És most, ragyogó, főséges alpesi világ! vésődjék képed jó mélyen emlékezetembe, hogy szelíd fényed a közelgő tél beláthatatlan éjén át felvidítson. És te is, fenséges éremény, mely a világegyetem pompájának és végetlenségének láttára a természet barátját áthatja, szállj mélyen keblembbe, hogy a mindennapiasság kicsinyességei, az emberi élet apró bajai és vesződsegei közepette a valóban nagy és nemes iránti fogékonyságot el ne veszítsem.

Te zajló Tarpatak oda lenn; ti méltóságos ormok oda-fenn, derült ég, sugárzó nap — Isten veletek!
